

GÖLGE MİLİSLER: IRAK'TA PARALEL DEVLET

ZAED ABDULVAHAB

GİRİŞ

Irak, 2003 yılında rejimin düşmesi ve Amerikan işgal otoritesinin başta güvenlik olmak üzere devlet kurumlarını tasfiye etmesiyle bölgesel bir boşluk alanına dönüşmüş ve bu da İran'a, tarihî bir ukde ve endişe kaynağı olan nüfuzunu Irak'a yaymak için bir fırsat vermiştir. Amerikalılar Irak'ta yeni olduklarından ve Washington'daki dışişleri ve savunma kurumları arasında yeni safhanın

nasıl yönetileceği hususunda gözle görünür bir bölünme hâli olması nedeniyle Irak'taki ABD'li yetkililer İran nüfuzuyla gerektiği gibi ilgilenmemiştir.

Bu durum İran nüfuzunun artarak yeni Irak'ın tüm resmî ve gayriresmî kurumlarına yayılmasına yol açmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, ideolojik ve örgütsel olarak Tahran yanlısı Iraklı güçlere ve şahsiyetlere güvenmiştir.

Washington, milislerle olan iş birliği ABD'nin çıkarına hizmet ettiği ve Irak hükûmeti ile uyum içerisinde olduğu sürece Iraklı milislerle çalışmıştır. ABD, bir durumun kendi pozisyonu bakımından elverişli olduğunu gördüğünde bağımsız "Peşmerge" birimleri gibi büyük ve anayasa dışı milislerin varlığını görmezden gelmiştir.

2003'teki işgal sonrasında, yapısal zayıflıklardan mustarip olan Irak'ta bazı durumlar meydana gelmiştir. Bunlardan ilki, işgal yönetiminin devletin önceki kurumlarını tamamen ortadan kaldırması ve yeni devlet kurumlarını, modern Irak'ın 1921'de doğuşundan bu yana biriken devlet deneyimi ve geleneklerini hesaba katmadan inşa etmeye başlamış olmasıdır. İkincisi ise yeni devletin, yetenek ve niteliklerine bakılmaksızın mezhep ve etnik kota esaslarına göre kurulmuş olması ve iktidarın neredeyse tüm dizginlerinin

Baas rejimi karşıtı Şii siyasi güçlere teslim edilmiş olması sebebi ile siyasi aktörlerin, devletin kurumlarını ve devlet aygıtının kritik noktalarını kendi destekçileri, kendisine sadakatle bağlı olanlar ve akrabaları ile doldurmuş olmasıdır.¹

2005 Irak Anayasası'nın 9. maddesi milislerin yasa dışı silahlı gruplar olduğunu belirtmiştir: "Silahlı kuvvetler dışında askerî milislerin oluşturulması yasaktır." Milislerin bu yasağa yanıtı, federal hükûmetteki güvenlikle ilgili kilit bakanlıklara ve istihbarat teşkilatlarına mil-

islerin yerleştirilmesi ve "entegrasyon" olarak bilinen bir süreçte, büyük sayılarla federal güvenlik birimlerine katılmak şeklinde olmuştur.

Washington, milislerle olan iş birliği ABD'nin çıkarına hizmet ettiği ve Irak hükûmeti ile uyum içerisinde olduğu sürece Iraklı milislerle çalışmıştır. ABD, bir durumun kendi pozisyonu bakımından elverişli olduğunu gördüğünde bağımsız "Peşmerge" birimleri gibi büyük ve anayasa dışı milislerin varlığını görmezden gelmiştir. Uyanış Harekâtı sırasında olduğu gibi gelecekte bir tehdit oluşturmayacağı düşünülen, geçmişte Amerikan kuvvetlerine saldırmış olan milislerle iş birliği yapmış; 2003'ten 2011'e kadar süren işgal döneminde ve 2014-2018 yılları arasında IŞİD'e karşı yürütülen savaş döneminde milis unsurlarıyla dolu Irak askerî birlikleriyle çalışmıştır.²

Tarih, Irak'ın milislere bağımlılığının yinelenen bir fenomen ve askerlerin terhis ettirilmesi, silahsızlanma ve yeniden bütünleşmenin tekrarlayan bir zorluk olduğunu göstermektedir. Ancak bu kez tedirgin edici bir fark bulunmaktadır: Önceki dö-

¹ **EL-Cezire Araştırma Merkezi**, "Devlet içindeki devletçikler: El-Kazimi'nin silahlı Şii gruplarını kontrol etme mücadelesi", 19 Temmuz 2020.

² Omar Al-Nidawi, "Irak Güvenlik Güçlerindeki Milisler: Tarihsel Bağlam ve ABD Seçenekleri", The **Washington Institute**, Siyasi Analiz No. 2935.

Bağdat'taki ABD Büyükelçiliğine saldıran milis grup üyeleri.

neplerde hükümetten destek alan milisler (yarı bağımsız da olsa) Irak devletinin birer uzantısıyken şimdilerde bazıları, güçlü bir komşu ülke olan İran'dan mali, maddi ve istişârî destek alan bağımsız yabancı vekiller konumundadır. Iraklı milislerin kaderinde egemen Irak devletine bağlanmak da vardır ancak bugün Iraklıların, Asaib-i Ehli'l-Hak, Bedir Örgütü ve Hizbullah Tugayları gibi grupların geleceğiyle ilgili tek başlarına kararlar alıp almadığı şüphelidir.

IRAKLI MİLİSLERİN OLUŞUMUNUN TARİHİ

Iraklı milislerin büyümesi üç aşamaya ayrılmaktadır³: İlk aşama, Baas yönetimi sırasında İran'ın Irak ile savaşı bağlamında bir dizi İslami fraksiyonları desteklediği 2003 öncesidir.

Tüm bu fraksiyonlar, 1958'de kurulan ve 2005'ten beri Irak'ta başbakanlığı elinde tutan, tüm Şii İslamcılarının ana örgütü olarak kabul edilen İslami Dava Partisi'ne doğrudan veya dolaylı olarak bağlıydı. Aralarında en güçlü fraksiyon, şimdilerde Irak İslam Yüksek Konseyi olarak bilinen oluşumun silahlı kanadı Bedir Örgütü'ydü. Konsey, o dönemde İran'ın elindeki bir araçken İslami Dava Partisi gibi bazı fraksiyonlar İran'dan bağımsızlıklarını kısmen sürdürmüşlerdir.

Milislerin büyümesinin ikinci aşaması 2003 sonrasında yaşanmıştır. Bedir Örgütü'ne meydan okuyan ana milis grup, Sadr Hareketi'nin silahlı kanadı olan Mehdi Ordusu olmuştur. Sadrcılar, Mukteda es-Sadr hareketinin sembolü hâline gelen Muhammed Sadık es-Sadr tarafından kurulan bir akımdan ortaya çıkmıştır. Bedir Örgütü'nün askerî güç ve örgütlenme

³ Creek Soil, "Irak'ta Milis Devletinin Yükselişi", **Carnegie**, 23 Nisan 2015.

Operasyon hazırlığı yapan milis grup üyeleri.

açısından ilerlemesi, Irak İslam Yüksek Konseyinin seçimlerde hacminden daha büyük bir pay almasını sağlamış ve çok sayıda Bedir Örgütü unsuru güvenlik teşkilatına sızmıştır. Iraklılar, Sadrcıları suçla ilişkilendirmiş; bu da onlara karşı güçlü bir tepkinin doğmasına yol açmış ve neticede bu durum, Başbakan Nuri el-Maliki'nin 2008'de Sadrcılara karşı savaş açarak kendisini milliyetçi bir imajla sunmasını mümkün kılmıştır.

ABD Askerî Akademisi Terörle Mücadele Merkezi tarafından Ağustos 2019'da yayımlanan ve Washington Yakın Doğu Politika Enstitüsü Askerî ve Güvenlik Programı'nda kıdemli araştırmacı olan Michael Knights'ın araştırması, Bedir milislerinin Irak ordusunda kayıtlı 18.000 ila 22.000 arasında askeri istihdam ettiğine işaret etmiştir. Çalışmada verilen bu sayı, devletin milislerin içindeki savaşçıları inceleme ve sayısını belirleme çabalarına dayandırılmıştır.

Milislerin büyümesinin üçüncü aşaması ise Maliki'nin birden fazla milis gruba hamilik ettiği ve esas olarak iki gruba olan ilişkisinin

ortaya çıktığı 2010 yılında başlamıştır. İlk ilişki Konseyin, Irak Parlamentosu'ndaki koltuklarını 2010 yılında Maliki'nin emrine veren; 2011'de İslam Yüksek Konseyinden resmen ayrılıp Maliki'nin koalisyonuna katılan, el-Amiri liderliğindeki Bedir Örgütü ile kurulan yeni bir ittifakta temsil edilmiştir. Daha derin anlamlar taşıyan ikinci ilişki ise Maliki'nin Sadr Hareketi'nin bir kolu olan ve İran desteği öncesinde güçlü bir varlığa sahip olmayan Asaib-i Ehli Hak'a hamilik etmesiyle ortaya çıkmıştır. Örgüt, 2010'da hâlâ küçük bir gruptu ancak Maliki'nin Aralık 2010'dan Eylül 2014'e kadar süren ikinci döneminde Bağdat'ta güçlü bir şekilde var olmuştur. Hukuk Devleti Koalisyonu Temsilcisi Kemal es-Saidî, Maliki ile grup arasındaki siyasi bağı güvence altına alıyor gibi görünmektedir. Öyle ki Haziran 2012'de Asaib-i Ehli'l-Hak tarafından düzenlenen bir askerî geçit töreninde es-Saidî, Maliki'nin tüm Irak'ı hedef alan bir komplonun hedefinde olduğuna dair bir konuşma yapmış; ardından Mayıs 2013'te Asaib-i Ehli'l-Hak tarafından düzenlenen benzer faaliyetlere katılmıştır.

SİLAHLI FRAKSİYONLAR: DEVLET MEKANİZMASINA SIZMANIN ARTIŞI

Milisler veya silahlı fraksiyonlar; özellikle devlet fonlarından aldıkları finansal destek, hesap verme durumunda olmayışları ve kendilerine silah ve güç sağlayan ekonomik faaliyetleri sayesinde büyük bir siyasi, askerî ve halk gücü konumundadır. Milisler, belki de Irak'taki mezhep çatışması ve devlet mekanizması ile karşılık verilemeyen tehditlere dair algısı nedeni ile (ana) devletteki siyasi, askerî ve güvenlik karar mekanizmaları üzerindeki tekeline rağmen bu ideolojik silahı elinde tutmakta ısrar eden Şii siyasi aktörün bilinçli iradesi ile doğal olarak şekillenmiş Irak paralel devletini temsil etmektedir.⁴

Silahlı milislerin sayısı 2010 yılından sonra artmış ve milislerin konumundaki niteliksel değişim, IŞİD'in ülke topraklarının geniş alanlarını işgal ettiği 2014 yazında gerçekleşmiştir. Bu bağlamda El-Sistani, IŞİD'in oluşturduğu tehditle yüzleşmesi için halka mücadeleye katılma çağrısında bulunmuştur.

Haşdi Şabi (Halk Seferberlik Güçleri); milis sayısını artırmak, örgütlerine maddi destek, savaşçılarına silah ve eğitim sağlamak için kullanmayı başardıkları Necef ruhani liderliği tarafından verilen fetva gereğince kurulmuştur. Bedir, Sadrcılar, Asaib, Nuceba, Hizbullah Tugayları ve diğer silahlı tüm Şii milisler bir ayağını Haşdi Şabi içinde, diğerini de dışarıda tutmaktadır. Haşdi Şabi kuvvetleri meşru ve resmi bir silahlı kuvvet olarak kabul edilse de her zaman Silahlı Kuvvetler Başkomutanı'nın idaresine tabi olmayıp daha ziyade idari ve yapısal olarak bu fraksiyonların her birinin siyasi ve ideolojik referansına bağlanmaktadır.

Denebilir ki devlet içindeki silahlı grupların silahlanma zihniyeti, Necef fetvasının ürünü değildir. Aksine bu aşamadan önce ve kuruluşundan bu yana felsefesinde, Irak yönetimi güçler dengesinin ayrılmaz bir parçası olarak kalması ve silah gücüyle korunması gerektiği düşünülen dinî mezhepsel perspektifin izlerini taşımaktadır.

Silahlı milislerin gücü IŞİD'i yenip tehlikeyi bertaraf etmesiyle artmıştır. Bu noktada asıl sorunun, devlet aygıtının hari-

Silahlı milislerin sayısı 2010 yılından sonra artmış ve milislerin konumundaki niteliksel değişim, IŞİD'in ülke topraklarının geniş alanlarını işgal ettiği 2014 yazında gerçekleşmiştir. Bu bağlamda El-Sistani, IŞİD'in oluşturduğu tehditle yüzleşmesi için halka mücadeleye katılma çağrısında bulunmuştur.

⁴ Yahya Al-Kubaisi, "Irak: Paralel devlet sözü", *Al-Quds Al-Arabi*, 2 Temmuz 2020.

cinde ve devletin denetimi dışında yer alan unsurların ve grupların elinde silah bulunmasıyla ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Sünni ağırlıklı bölgelerde IŞİD ile yaşanan çatışma yıllarında milisler, hâlâ var olan ve binlerce kayıp kişiyi barındıran kendi gizli hapishanelerini işletme; yerinden etme, işkence ve yargısız infaz uygulama; Sünni kasaba, köy ve şehirleri kontrol etme; halktan haraç toplama ve mülklere zorla el koyma gibi cürümlerle suçlanmaktadır.

Irak Parlamentosu 2016 yılında Haşdi Şabi Kanunu'nu onaylamış ve kanun açıkça Haşdi Şabi güçlerinin Irak Silahlı Kuvvetleri için bir yardımcı güç olacağını; Silahlı Kuvvetler Başkomutanı'na bağlı kalacağını; yürürlükteki askerî yasalara uyacağını ve saflarında siyasi eyleme izin vermeyeceğini açıkça öngörmüştür. Bununla birlikte, silahlı fraksiyonlar ve onların siyasi ile saha liderlerinin uygulama ve davranışları yürürlükteki kanunlarla çelişmektedir. Sonuçta siyasi çalışmalar ile güvenlik çalışmaları arasındaki entegrasyon, herhangi tanınan bir yasaya veya askerî kurala bağlı kalmaksızın hâlen devam etmektedir. Hatta bu fraksiyonlar, resmî olan askerî düzeni aşmış ve ordunun feshedilip yerine Haşdi Şabi'nin geçmesi için talepte bulunmuşlardır. Bu milisler, çeşitli medya kanallarında ve askerî gösteriler sırasında Silahlı Kuvvetler Başkomutanı'nı da aşağılayıp onu ajanlıkla suçlamışlardır.

Irak'ta öldürülen Güvenlik Uzmanı Hisham El-Hashemi'nin son çalışmasına göre; Haşdi Şabi Kurumu 67'si Şii, 43'ü Sünni ve 9'u azınlıklara mensup toplam 119 fraksiyondan ve insan kaynağı 164.000 üyeden oluşmaktadır.

Çalışmaya göre Şii fraksiyonlardan 44'ü İran'ın dinî lideri Hamaney'i, 17'si el-Sistani'yi ve 6'sı Irak içinde ve dışındaki diğer Şii liderlikleri takip etmektedir.

Irak'taki ve bölgedeki çoğu fraksiyon ve milis, İran ruhani liderine sadıktır ve bu durum, Irak'ın çıkarlarını dikkate almadıkları veya Irak devletinin politikalarına bağlı kalmadıkları için, bu silahlı fraksiyonların eylemlerine ve davranışlarına doğrudan yansımaktadır. Bununla kalmayıp devleti bir ganimet, mali kaynak ve diğer bölge ülkelerine ulaşmak için askerî bir koridor olarak ele almakta; Irak ekonomisini zayıflatma ve tüketme pahasına sınır ötesi faaliyetlerini finanse etmek ve ideolojik hayallerini gerçekleştirmek için her zaman parlamentodaki siyasi, sahadaki askerî ve genel olarak ekonomik nüfuzunu kullanmaya çalışmaktadır.

Milisler, Irak'ın özellikle Suriye ve İran'a olan çeşitli uluslararası sınırlarında sınır geçişlerini kontrol etmek, kendi hesaplarına yolcular ve mallar için harç ve vergi toplamakla ve aynı zamanda ülkenin güneyindeki milisler, Basra Limanı'ndaki rıhtımların kontrolünü tamamen ele geçirmekle suçlanmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, milisler birden fazla yerde ister petrol boru hatlarından ister doğrudan kuyu sahalarından olsun günde on binlerce varil petrol almak, bunları Körfez'den veya İran başta olmak üzere komşu ülkelere Irak'ın dışına taşımakla da suçlanmaktadır. Öte yandan milislerin yalanladığı ve devlet tarafından doğrulanmayan bazı tahminlere göre, milislerin ekonomik faaliyetleri sonucunda Irak devletinin mali kaybı yılda milyarlarca dolardır.⁵

⁵ El Cezire Araştırma Merkezi, Devlet içindeki devletçikler: El-Kazimi'nin silahlı Şii gruplarını kontrol etme mücadelesi, 20 Temmuz 2019.

Zafer kutlaması yapan milis grup üyeleri.

"Kutsal Şiddet: Milislerin Ekonomik Nüfuzu ve Bölgesel Güvenlik" adlı kitapta belirtildiği üzere; "Milisler, toprak ve servet kontrolü sağlamak, devlet topraklarının mümkün olan en büyük bölümünü koparmak, kaynakları ele geçirmek, doğal kaynak bakımından zengin bölgelerdeki varlığa odaklanıp kaynakları kontrol etmek ve limanları, iç ve dış ticaret koridorlarını kontrol etmek için rekabet etmektedir. Böylelikle milislerin hareketlerini yöneten mantık, ekonomik bir mantık hâline gelmekte ve amaç, savaştan ve iç çatışmalardan en büyük ekonomik faydayı elde etmek ve çatışmayı çeşitli yollarla sürdürmektir. Bu, savaşın devam etmesinin milislerin ekonomik hedeflerine hizmet ettiği ve ganimet elde etme hedeflerine ulaştırdığı anlamına gelmektedir."⁶

Iraklı Şii milisler yolsuzluk, vurgunculuk ve Irak ekonomisini talan etmekle suçlanmaktadır. Amerikalı Al-Hurra resmî sitesi, İran'a sadık Iraklı milislerin 2014'ten sonra Haşdi Şabi başta olmak üzere liderlerinin bakanlıklar ve önemli güç merkezlerindeki konumlarından istifade ederek devletin çoğu noktasına nüfuz etmelerine yardımcı olan karmaşık bir ekonomik sistem kurmayı başardıklarını yazmıştır. Raporda Iraklı milislerin ekonomik gücünün, görev süresi sona eren Başbakan Adil Abdülmehdi'nin Ekim 2018'de iktidara gelmesinin ardından daha da öne çıktığı belirtilmiştir.

New York West Point'teki Amerikan Askerî Akademisi Terörle Mücadele Araştırma Merkezi tarafından yakın zamanda yayımlanan bir araştırma, sadakat sahibi milislerin ilk

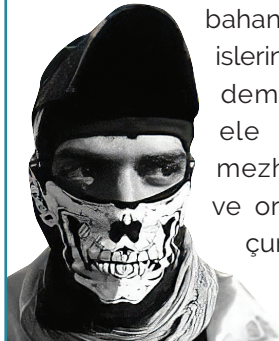
⁶ Shaho Qaradaghi, "Milislerin Irak Ekonomisinin Baltalanmasındaki Rolü", **IFPMC**, 16 Temmuz, 2020.

Milisler devlet içinde bir devlete dönüşmüş; sayıları, mali ve askerî imkânları neredeyse devletin silahlı kuvvetlerine eşit hâle gelmiş hatta daha ileriye gitmiştir. 2003'ten sonraki yeni siyasi dönemin başlangıcından bu yana milisler, yalnızca sivil bakanlıklarda değil; güvenlik ve istihbarat servisleri, askerî birimler gibi devletin kurum ve departmanları içerisinde taraftar ve sadık destekçileri kendine çekmeyi başarmıştır.

olarak, Bağdat'ta 2020 yılının başlarında suikastla öldürülmesinden önce Kasım Süleymani ile güçlü bağları olan ve Bedir Örgütü'nün lider kadrosunda bulunan Başbakanlık Özel Kalemli Ebu Cihad el-Haşimi aracılığı ile başbakanlık makamını ele geçirmeyi başardıktan sonra bu dönemde güçlerinin zirvesine ulaştıklarını belirtmiştir.

Raporda, İran destekli milislerin ülkedeki ticari işlerin kontrolünü ele geçirdiği, birçok büyük ekonomik projenin paralarını kendi hesaplarına ve İran Devrim Muhafızları ile Lübnan Hizbullah'ının hesaplarına aktardığı belirtilmiştir. Rapor, ABD'nin 2018'den beri terörist listesinde yer alan İmam Ali Taburları milis grubunun lideri Şibl ez-Zeydi adını zikretmiştir. Bu kişi daha sonra genişleyen iş imparatorluğu ve Telekomünikasyon Bakanlığı üzerindeki kontrolü sayesinde Irak'ın en zengin adamlarından biri olmuştur.

Merhum araştırmacı Hisham El-Hashemi "İç savaştan sonra yeniden yapılanma ve uzlaşma bahanesiyle milislerin devleti kademeli olarak ele geçirmesi, mezhep savaşı ve organize suçun bir parçasıdır" diye yazmış ve

"havaalanı gümrükleri, inşaat projeleri, petrol kaynakları, kanalizasyon, su, otoyollar, kolejler, kamu ve özel mülkler, turistik mekânlar ve başkanlık sarayları gibi alanların kontrolünü gasp ettiklerini, restoranlara, kafelere, kargo kamyonlarına, balıkçılara, çiftçilere ve yerlerinden edilmiş ailelere şantaj yaptıklarını" belirtmiştir.

Milisler devlet içinde bir devlete dönüşmüş; sayıları, mali ve askerî imkânları neredeyse devletin silahlı kuvvetlerine eşit hâle gelmiş hatta daha ileriye gitmiştir. 2003'ten sonraki yeni siyasi dönemin başlangıcından bu yana milisler, yalnızca sivil bakanlıklarda değil; güvenlik ve istihbarat servisleri, askerî birimler gibi devletin kurum ve departmanları içerisinde taraftar ve sadık destekçileri kendine çekmeyi başarmıştır.

GÖLGE MİLİSLER

Mevcut milis yapılanmalarının yanı sıra, özellikle 2020'nin Ocak ayında İran Devrim Muhafızları Komutanı Kasım Süleymani ve Haşdi Şabi Genel Kurmay Başkanı olarak bilinen Ebu Mehdi el-Mühendis'in ABD'nin Irak'ta yaptığı saldırı sonrasında hayatını kaybetmeleriyle Irak'ta yeni milis yapılanmaları ortaya çıkmıştır. Bu milis yapılanmaların en temel özelliği, yerleşkelerinin, komuta kademelerinin, militan

sayılarının belli olmaması, özellikle Irak'taki Amerikan varlığını hedef alan açıklamalar yapmaları ve yapılan bazı saldırıları üstlenmeleri olmuştur.

İlki "Ashabül Kehf" olmak üzere, ardından sırasıyla "Devrimciler Birliği", "İkinci Yirminci Devrim Tugayları", "Zülfıkar Kuvvetleri", "Seraya el Müntekım", "Evliyaü'd-Dem" "Mühendis'in İntikamı", "Kasım el-Cebbârın" ve "El-Gaziye" adlı milislerin kurulduğu duyurulmuştur. Bunların tamamı Kasım Süleymani ve Mühendis'in intikamını almayı, ABD'li kuvvetleri Irak'tan çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu durum, Başbakan Mustafa el-Kazımi hükûmetini ve benzer şekilde Amerikan güçlerini şaşırtma planının bir parçası olarak başka milislerin de doğması beklentilerinin ortasında gerçekleşmektedir. Tüm gözlemciler ve silahlı gruplarla ilgilenenler, bu yeni milislerin "Hizbullah Tugayları", "en-Nucaba", "EL-Horasani", "Seyyidü's-Şuhada", "et-Taful" ve diğerleri gibi "Haşdi Şabi" içinde yer alan ana fraksiyonlardan doğduğunu doğrulamaktadır.

Iraklı milislerin bölgesel etkinliği, önceki Trump yönetiminin nükleer anlaşmadan çekilmesinin ardından Washington'ın Tahran'a sert yaptırımlar uygulamasından sonra ortaya çıkmıştır. Amerikan baskısına direnme niyetinin bir parçası olarak sadakat sahibi fraksiyonlar, Bağdat, Anbar ve Erbil'deki Amerikan çıkarlarını hedef alarak "Tahran'a yapılan her türlü baskı, bölgedeki tüm askerî aktörlerinin yanıt verme sürecine katılacağı anlamına gelmektedir" mesajını vermiştir.

İran'daki ruhani liderle ideolojik olarak bağlantılı olan Irak'taki fraksiyonlar ve milisler, İran Anayasası'nın yapı taşları arasında özgün bir düşünsel yapı olarak kabul edilen "devrimi ihraç etme" ilkesinin gerçekleştirilmesinde

önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle İran'ın bölgedeki muhaliflerine, onların çıkarlarına, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkeleri gibi diğer ülkelerin çıkarlarına karşı mücadelesinde bu fraksiyonların aktif olarak katıldıklarını görmekteyiz. Dolayısıyla bu fraksiyonlar siyasi, güvenlik veya ekonomik olsun uluslarüstü, uluslar ötesi bir aktör ve uluslararası etkileşimlerde etkili bir unsur olarak sınıflandırılmaktadır. Bu nedenle aynı Iraklı fraksiyonların kimi zaman Suriye'de Esad'ın yanında savaştıkları, kimi zaman da Yemen'de Husileri destekledikleri görülmektedir. Pek çok zaman Lübnan'da Hizbullah tarafından eğitim almaktadırlar ya da Sincar modelinde terör örgütü PKK ile iş birliği yapmaktadırlar. Bu fraksiyonların sınırları geçmesi, onları ulusötesi terörist etkileşimleri kategorisine sokmakta ve böylece terörist listelerindeki örgütler olarak sınıflandırılmalarını meşrulaştırmaktadır.

Silahlı gruplar, Ortadoğu'daki sosyal, politik ve askerî yapıyı değiştirmiştir. 2019 yılı itibarıyla Irak, Lübnan ve Suriye'de İran nüfuzunun ana itici güçleri olan 100'den fazla farklı Şii grup ve alt grup faaliyet göstermektedir. Yine de cephelerin karmaşıklığına, ilgili savaşan grupların sayısına ve İran'ın bu çatışmalara etkin bir şekilde dâhil olmasına rağmen, konuyla ilgili kamuya açık olarak yayımlanan haritaların çoğu, belirli milisler hakkında önemli verileri sunma ihtiyacı duymamış ya da bunları hafife almıştır. Bu yaklaşım, bölgedeki savaşlara ilişkin uluslararası algıları ve daha da önemlisi İran'ın vekilleri kullanma eğilimini temelden değiştirmiştir.

İran Devrim Muhafızları Başkomutanı Muhammed Ali Caferi, Devrim Muhafızları'nın Irak ve Suriye'de 200.000 personel istihdam ettiğini belirtmiş ve ülkesinin "Irak'ta 100.000

ve Suriye'de de aynı sayıda personel istihdam ettiğini" söyleyerek bu önlemin İran'ın bölge ülkelerinde hızlı Şii tepki güçleri oluşturma politikaları arasında yer aldığını vurgulamıştır.

General Feleki yaptığı açıklamada "Şii Kuruluş Ordusu'nun kurulması, İran'a politikalarını yurt dışına resmî güçler göndermek zorunda kalmadan uygulama fırsatı verecektir çünkü İranlı güçleri, İran sınırları dışındaki çatışmalara dâhil etmek mantıklı değildir" demiştir.⁷

İran uzun zamandan beri ABD ile potansiyel savaşının Irak'ta gerçekleşeceğini öngörmüş ve bu yüzden doğrudan varlığını Haşdi Şabi'nin temsil ettiği askerî yapının ötesine geçen milis üssünü genişleterek kendini bu savaşa hazırlamıştır. Haşdi Şabi, Irak devletinin bir parçası hâline gelmiştir ve artık başka bir şekilde tanımlanmaya ihtiyaç duymamaktadır.

Irak devleti tarafından kabul edilmeden Haşdi Şabi'ye katılan küçük milisler ise sayılamayacak kadar fazla olmuştur.

Iraklı milisler paralel devletin resmî bir projesi olarak kurulmuş ve 2003'teki Amerikan işgalinin akabindeki başlangıcından bu yana on beş yıldan fazla bir süre geçmiştir. Geline aşamada artık Irak devleti, paralel devlet otoritesinin yarattığı zorluklarla karşı karşıya kalmış gözükmektedir. Mustafa el-Kazîmi hükûmetinin yaşadığı kriz aslında Irak devletinin krizidir. ABD'nin açık desteğine sahip gibi görünen el-Kazîmi iki seçenekle karşı karşıyadır; ya bedeli ve sonuçları ne olursa olsun tüm milislere karşı savaşı yürütecek ya da bir dahaki seçimler gelene ve yönetim yeniden devredilene dek yerine getiremeyeceği sözler vermeye ve uygulayamayacağı programlar açıklamaya devam edecektir.

⁷ Devrim Muhafızları itiraf ediyor: Irak ve Suriye'de 200.000 Asker İstihdam Ettik, **EL Arabiya**, 17 Mart 2019.

Zaied Abdulvahab

1980 yılında Bağdat'ta doğmuştur. Yüksek lisans eğitimini Muta Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde ve doktora eğitimini Ürdün'ün Uluslararası İslami Bilimler Üniversitesi Siyasal Bilimler Bölümünde almıştır. İstanbul Uluslararası İlişkiler Akademisinde Bilim Kurulu Üyesi'dir. 2015 yılına kadar Irak Stratejik Araştırmalar Merkezinde Araştırmacı olarak çalışmıştır ve 2005 yılından beri de gazetecilik yapmaktadır. Çeşitli bölgesel ve uluslararası araştırma konferansına katılmıştır. Doktora tezi "Başkan Obama Yönetiminin Birinci Döneminde Ortadoğu'ya Yönelik Stratejisi" konusunda olmuştur. ORSAM'da Irak araştırmaları konusunda uzman olarak görevini sürdürmektedir.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2021

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA), Shutterstock